

Konspekt

Emocionálne týranie a depresia: Prospektívna predikcia depresívnej poruchy

(R.T. Liu, L.B. Alloy, L.Y. Abramson, B.M. Iacoviello, W.G. Whitehouse: Emotional Maltreatment and Depression: Prospective Prediction of Depressive Episodes. *Depression and Anxiety* 26, 2009, s. 174–181)

Spracovala Bc. V. Koniariková, UCM Trnava

Vplyv týrania na vznik depresívnej poruchy bol predmetom mnohých štúdií, avšak väčšina bola primárne zameraná na fyzické a sexuálne týranie. V súčasnosti sa pozornosť čoraz viac upriamuje na oblasť emocionálneho týrania, ktoré sa javí ako významnejší prediktor pre rozvoj tejto afektívnej poruchy. Za prelomový môžeme označiť výskum Roseho a Abramsona (1992), ktorý odhalil, že včasné emocionálne týranie môže vo väčšej miere ako fyzické a sexuálne týranie prispieť k rozvoju depresívneho kognitívneho štýlu. Pri fyzickom a sexuálnom týraní si deti formujú o sebe úsudky sami, takže sú benígnejšie, ako keď im ich vštepuje priamo týrajúca osoba. Jedinci s históriou emocionálneho týrania sú preto podľa Roseho a Abramsona (1992) zvlášť vulnerabilní ku kognitívne podmienenému subtypu depresie, ktorý možno nazvať *depresia s beznádejou (Hopelessness Depression)*. Pre túto formu depresie je typická silná beznádej, prítomná najmenej dva týždne. Hoci musia byť prítomné aj ďalšie preukázateľné symptómy depresívnej poruchy (smútok, suicidálna, insomnia, nedostatok energie, problémy s koncentráciou, nízka sebaúcta alebo hľbanie), beznádej je oproti ostatným subjektívne prežívaná ako nadradená.

V ďalších výskumoch, ktoré realizoval B.E. Gibb (1992, 2003) bolo preukázané, že negatívny kognitívny štýl a dysfunkčné postoje si oproti kontrolnej skupine častejšie osvojujú ľudia, ktorí boli v detstve obeťmi emocionálneho týrania. Práve tieto ruminačné tendencie sú následne späté s vyššou pravdepodobnosťou ataku veľkej depresie v budúcnosti. Taktiež sa ukázalo, že včasné emocionálne týranie predikuje pre nasledujúcu dva a polročnú epizódu rozvoj suicidálnych myšlienok. Uvedené zistenia potvrdili predpoklad, že história emocionálneho týrania je asociovaná s vyšším rizikom rozvoja depresívnej epizódy.

Čo sa týka zdrojov emocionálneho týrania, v súčasnosti je známych niekoľko štúdií skúmajúcich rolu rovesníckej viktimizácie alebo agresie zo strany príbuzných pri depresii. Avšak relatívne málo výskumov sa špecifikovalo na skúmanie vplyvu rôznych izolovaných zdrojov emocionálneho týrania. Jedinou výnimkou bol Gibb (1999), ktorý preukázal signifikantný vzťah medzi týraním zo strany rovesníkov a kognitívnu vulnerabilitu k depresii.

Výskum

Vzhľadom na aktuálny nedostatok prospektívnych štúdií zameraných na problém emocionálneho týrania, sa autori tohto výskumu rozhodli chýbajúcu medzeru vyplniť. Ich skúmanie rozširuje predtým získané poznatky v dvoch smeroch. Po prvé, výskum je zameraný na eventuálny vplyv emocionálneho týrania na nástup novej epizódy depresie v mladšej dospelosti. Po druhé, skúma potenciálny vzťah depresívnej poruchy a emocionálneho týrania z rôznych izolovaných zdrojov. Na základe teoretických poznatkov tak boli stanovené dve hypotézy:

1. Zážitky emocionálneho týrania budú predikovať kratší čas do nástupu novej epizódy veľkej depresie (MD), malej depresie (MiD) alebo beznádejnej depresie (HD).
2. Emocionálne týranie samostatne zo strany rovesníkov, samostatne zo strany autorít a emocionálne týranie spoločne z oboch zdrojov bude predikovať kratší čas do nástupu novej epizódy MD, MiD alebo HD.

Výskumná vzorka

Do výskumu boli zahrnutí jedinci, ktorí boli zároveň účastníkmi Temple-Wisconsinského projektu kognitívnej vulnerability Depresie (CVD). Všetci respondenti boli prvý rok študentmi prvého ročníka univerzity, pričom vzhľadom na svoj kognitívny štýl vykazovali buď najvyššie alebo najnižšie riziko pre vznik depresívnej poruchy. Na začiatku výskumu nebola ani jednému účastníkovi na základe výskumných diagnostických kritérií (RDC) alebo diagnostického a štatistického manuálu - tretej revízie (DSM -III-R) na osi I diagnostikovaná žiadna psychická porucha.

Metódy

Na preukázanie **kognitívnej vulnerability depresie** bol použitý *Dotazník kognitívneho štýlu (CSQ)* a modifikovaná verzia *Škály dysfunkčných postojov (DAS)*. CSQ je určený na zachytenie individuálnej tendencie vytvárať si vnútorné, stabilné

a globálne úsudky a vyvodzovať negatívne dôsledky z rôznych životných udalostí. DAS je sebaopisová škála, ktorá zisťuje maladaptívne postoje zahŕňajúce perfekcionizmus, citlivosť na sociálnu kritiku či rigidné predstavy o svete.

Na začiatku výskumu bola administrovaná *Beckova sebaopisová škála depresie*, ktorá slúžila na zachytenie počiatočného stupňa **depresívnych symptómov**. Potenciálne epizódy MD, MiD, HD podľa DSM-IV boli zisťované do výskumu nezainteresovaným asistentom, a to každých 6 týždňov počas 2,5-ročného prospektívneho skúmania za použitia *Tabuliek pre afektívne poruchy a schizofréniu - Change Interview*. Rozhovorom bola rovnako zisťovaná aj rodinná história depresie.

Emocionálne týranie bolo zachytené prostredníctvom *Škály životných udalostí* (LES) a *Interview stresu* (SI), ktoré boli kombináciou dotazníka a šesťstruktúrovaného interview, vytvoreného pre projekt CVD. LES zahŕňa 134 rôznych stresových situácií, ktoré sa týkajú širokého rozpätia obsahových kategórií relevantných pre univerzitných študentov (štúdium, rodina, romantické vzťahy a financie). SI slúžilo ako kontrola reliability a validity LES, pretože vďaka explicitným definičným kritériám umožnilo zachytiť stresujúce udalosti objektívnejšie, bez potenciálneho subjektívneho zaujatia zo strany examinátora.

Udalosti zachytené metódou LES opisovali zážitky konzistentné s Hartovou definíciou emocionálneho týrania, napríklad zážitky degradácie, terorizovania, poníženia, izolácie alebo odmietnutia. Na jeho základe boli identifikované štyri udalosti, ktoré sú spojené s emocionálnym týraním zo strany vrstovníkov a dve udalosti späté s emocionálnym týraním zo strany rodičov a iných autorít. Na presnú identifikáciu zdroja emocionálneho týrania pri jednotlivých udalostiach zachytených prostredníctvom SI bol využitý *Stress inventory rating form* (SIRF). Vďaka nemu bolo celkovo zistených 7 možných položiek spojených s vrstovníkmi, 5 položiek spojených s autoritami a 9 položiek spoločných pre emocionálne týranie z oboch zdrojov. Jednotlivé kategórie boli skórované individuálne, pričom ich hodnotu tvoril počet dní relevantnej udalosti. Keďže autorov zaujímalo, či aktuálne zážitky emocionálneho týrania predikujú čas nástupu ďalšej depresívnej epizódy, do analýzy boli zahrnuté len udalosti, ktoré predchádzali skoršej MD alebo MiD epizóde. U respondentov, ktorí počas skúmanej etapy neprežili epizódu depresie, boli do analýzy zahrnuté všetky zážitky emocionálneho týrania.

Analýza dát

Na spracovanie získaných údajov bola zvolená regresná analýza, ktorá umožnila bez potenciálneho skreslenia zachytiť možný vzťah medzi stupňom emocionálneho týrania z rôznych zdrojov a času (v dňoch), kedy sa u respondentov prospektívne rozvinula MD a MiD alebo HD epizóda. Bol tiež eliminovaný vplyv intervenujúcich premenných ako aktuálna depresívna symptomatika, kognitívna vulnerabilita alebo rodinná história depresie, ktoré by mohli spochybniť prospektívny vzťah medzi zážitkami emocionálneho týrania a výskytom novej depresívnej epizódy.

Výsledky

Získané údaje ukázali, že celkové emocionálne týranie signifikantne predikuje čas budúcej depresívnej epizódy. Predovšetkým silné zážitky emocionálneho týrania predikujú kratší čas do rozvoja MD a MiD alebo HD epizódy. Rozvinutá depresívna epizóda spĺňala v 31 % kritéria veľkej depresie a v 69 % malej depresie.

Cieľom regresnej analýzy tiež bolo zistiť vplyv intervenujúcich premenných. Pozornosť bola zameraná na interakciu *BDI x celkové emocionálne týranie a interakciu kognitívne riziko x emocionálne týranie*. Interakcia v prvom prípade nepredikovala čas nástupu MD a MiD ($P=0,08$) alebo HD ($P=0,16$). Podobne to bolo i v druhom prípade kde MD, MiD ($P=0,07$) a HD ($P=0,17$).

Autori tiež vypracovali analýzu premenných, za účelom zachytiť vzťah medzi kognitívnym rizikom a zážitkami emocionálneho týrania od rovesníkov, autorít a oboch zdrojov emocionálneho týrania spoločne, ktoré predchádzalo rozvoju MD, MiD a HD. Iba u emocionálneho týrania zo strany autorít sa zistil signifikantný vzťah s vyšším kognitívnym rizikom ($P>0,05$, $r=0,17$). Bola tiež vylúčená prítomnosť vzťahu medzi kognitívnym rizikom a časom nástupu MD a MiD alebo HD.

Výsledky teda ukázali, že emocionálne týranie páchané buď rovesníkmi alebo autoritami, ovplyvnilo čas nástupu HD epizódy. Avšak v prípade MD alebo MiD epizódy sa ako signifikantný prediktor nepreukázalo ani emocionálne týranie zo strany rovesníkov, ani zo strany autorít.

Diskusia

Táto štúdia poskytuje prvý záznam o tom, že emocionálne týranie v mladej dospelosti predikuje nástup klinicky signifikantnej depresívnej epizódy. Konzistentne s počiatočnou hypotézou bol preukázaný vzťah medzi vyššou hladinou emocionálneho týrania zo všetkých zdrojov a kratším časom do rozvoja novej MD, MiD alebo HD epizódy. Čiastočne bola tiež overená druhá hypotéza. Zistilo sa, že zážitky silného emocionálneho týrania z oboch zdrojov predikujú kratší čas do rozvoja novej HD epizódy. Tieto zistenia potvrdzujú, že emocionálne týranie môže byť špecifickým prediktorom kognitívne sprostredkovaného subtypu Depresívnej poruchy s beznádejou, čo je konzistentné s teóriou Roseho a Abramsona.

Napriek nepopierateľnému prínosu tejto štúdie autori upozorňujú na niektoré jej limity. Po prvé, celá výskumná vzorka pozostávala z pomerne úspešných univerzitných študentov, aj keď etnicky a sociokultúrne odlišných. Táto skutočnosť môže čiastočne obmedziť možnosť zovšeobecniť zistenia na inú populáciu. Navyše LES dostatočne nezahrnula položky týkajúce sa fyzického a sexuálneho týrania, ktoré by zaistili spoľahlivé prospektívne meranie tohto konštraktu. Budúci výskum by mal byť preto opakovaný na inej populačnej vzorke a zároveň by mal zahrnúť všetky formy týrania, čo umožní stanoviť ich izolovaný aj kombinovaný efekt.

Prínos tejto štúdie je napriek drobným nedostatkom nespochybniteľný. Predovšetkým šlo o úplne prvý výskum za-

cielený na skúmanie vplyvu zážitkov emocionálneho týrania v dospelosti, konkrétne v rámci longitudiálneho dizajnu. Jeho zistenia ukazujú, že hoci má emocionálne týranie v detstve a adolescencii veľmi nezdravý dopad na jedinca, rovnako aj jeho miernejšie formy v dospelosti môžu mať významný dopad na emocionálnu pohodu človeka. Autorom sa tak podarilo zdôrazniť potrebu zacieliť terapeutickú intervenciu na odhalenie emocionálneho týrania v dospelosti a rovnako tiež potvrdiť dôležitosť vládnoti a rešpektu v našich každodenných vzťahoch s rovesníkmi ako aj vo vzťahu autority k podriadeným.

Literatúra

1. **Abramson L.Y., Metalsky G.I., Alloy L.B.:** Hopelessness depression: a theory - based subtype of depression. *Psychol. Rev.*, 1989, 96, s. 358-372.
2. **Alloy L.B., Abramson L.Y.:** The Temple-Wisconsin Cognitive Vulnerability to Depression Project: conceptual background, design and methods. *J. Cogn. Psychother.*, 1993, 13, s. 227-262.
3. **Alloy L.B., Abramson L.Y., Hogan M.E. et al.:** The Temple-Wisconsin Cognitive Vulnerability to Depression Project: lifetime history of Axis I psychopathology in individuals at high and low cognitive risk for depression. *J. Abnorm. Psychol.*, 2000, 109, s. 403-418.
4. **Beck A.T., Rush A.J., Shaw B.F., Emery G.:** Cognitive Therapy of Depression. New York: Guilford Press, 1979.
5. **Gibb B.E., Abramson L.Y.:** Emotional maltreatment from parents, verbal peer victimization, and cognitive vulnerability to depression. *Cogn. Psychother.*, 1999, 13, s. 227-262.
6. **Gibb B.E., Abramson L.Y., Alloy L.B., Marx B.P.:** Childhood maltreatment and maltreatment-specific inferences: a test of Rose and Abramson's (1992) extension of the hopelessness theory. *Cogn. Emot.*, 2003, 17, s. 917-931.
7. **Gibb B.E., Abramson L.Y., Alloy L.B.:** Global reports of childhood maltreatment versus recall of specific maltreatment experiences: relationships with dysfunctional attitudes and depressive symptoms. *Cogn. Emot.*, 2003, 17, s. 903-915.
8. **Rose D.T., Abramson L.Y.:** Developmental predictors of depressive cognitive style: research and theory. In: Cicchetti D., Toth S.(eds.): Rochester Symposium of Developmental Psychopathology. Vol. IV. Hillsdale, NJ: Erlbaum, 1992, s. 323-349.
9. **Wissman A., Beck A.T.:** Development and validation of the Dysfunctional Attitude Scale: a preliminary investigation. Paper Presented at the Meeting of the American Educational Research Association, Toronto, Ont., Canada, 1978.

Do redakcie došlo 10.9.2010.